

Sammanfattning

Revisionen har en betydelsefull funktion på en kapitalmarknad som garant för kvaliteten i företagens finansiella information. Det är revisorernas uppgift att skapa förtroende för informationen, vilket i sin tur förutsätter att kapitalmarknadens aktörer har förtroende för revisorerna. En central utmaning som revisorerna står inför – och som löper som en röd tråd genom den här boken – är att revisionen måste balansera klient- och insiderintressen mot ändamålsenlig informationsgivning till outsiders. Denna fråga har kommit att bli alltmer akut att hantera eftersom kapitalmarknadens betydelse för hela ekonomin tydliggjordes under finanskrisen och har fått institutionella aktörer, såsom EU, att agera. En outsider kan definieras som en aktör som enbart har tillgång till offentlig information om företaget, medan en insider även har tillgång till icke-offentlig information.

Insider-/outsiderproblematiken blir särskilt tydlig i Sverige vars bolagsstyrningsmodell är en så kallad insidermodell. Det innebär att koncentrerat ägande premieras; denna typ av ägare ges långtgående kontroll och insyn i företagen. Även långivare kan ingå bland de insiders som *de facto* styr företagen. Insidermodellen har varit framgångsrik i många länder, framför allt genom att insiderinvesteringarna visat sig kunna utöva en effektiv styrning av sina företag genom att vara tålmodiga och välinformerade. Detta gäller inte minst i samband med finansiella kriser.

Insidermodellen innebär att några aktörer har informationsövertag och det är rimligt att insiders utövande av makt vägs mot skyddet av outsiders intressen. Revisorer har en viktig roll att fylla i detta sammanhang.

För det första genom sitt inflytande på den finansiella rapporteringens kvalitet och transparens inom ramen för den process där redovisningen upprättas. För det andra genom sin direkta informationsgivning via revisionsberättelsen och på bolagsstämmor.

Den här rapporten belyser några av de utmaningar som revisionen står inför och som på olika sätt har en koppling till bolagsstyrning. Analyserna utgår från teoretisk och empirisk forskning vars resultat tillämpas och diskuteras med avseende på såväl den svenska som den internationella utvecklingen.

Nytänkande: kan innovation bli den nya revisionsstandarden?

Vad gör revisorerna för att höja kvaliteten i sitt arbete? Hög revisionskvalitet kan definieras som förmågan att för det första upptäcka väsentliga fel i klientföretagets redovisning, för det andra förmå klienten att åtgärda eventuella brister och för det tredje rapportera om brister som kvarstår eller som är särskilt allvarliga. I kapitel 2 diskuteras vilka drivkrafter som leder utvecklingen på revisionsområdet och hur revisorsyrket förhåller sig till innovation. En slutsats är att det i dag råder brist på förnyelse som leder till ökad revisionskvalitet. EU-kommissionens reformpaket och andra externt drivna regleringsåtgärder kan ytterligare hämma innovationskraften och verka i riktning mot ökad regel efterlevnad och anpassning snarare än nytänkande. Ett annat problem är att revisorsyrket har utvecklats mot en alltmer likriktad praxis, inte minst beroende på branschens egen strävan mot internationell harmonisering med gemensamma standarder. En risk är att revisorskompetensen förskjuts från att ha sin tyngdpunkt på professionellt omdöme och stark professionell integritet, till att handla om att vara duktig på att följa procedurer och att vara uppdaterad om vilka standarder som gäller. En av slutsatserna är att det faktiskt finns ett utrymme för revisorkåren att ta initiativ som främjar innovation och ökar förståelsen för vad som definierar en god revision.

Framtidens revision – fyra idealtyper

Efter den senaste finanskrisen har politikerna riktat uppmärksamhet mot revisionen och dess avgörande betydelse för en fungerande aktiemarknad. På EU-nivå har flera initiativ tagits för att reglera revisionen ytterligare. Det politiska intresset väcker frågan om i vems intresse revisionen genomförs. Hur ska balansen upprätthållas mellan revisorn som ägarnas kontrollorgan och revisorns uppgift att tjäna det bredare allmänintresset, *public interest*? I kapitlet analyseras vad som händer i mötet mellan potentiellt motstridiga drivkrafter: affärsmässiga överväganden kontra revisorsprofessionens logik och ägarnas intresse kontra allmänintresset. Fyra olika renodlade revisorsroller mejslas ut utifrån vilka drivkrafter som dominerar.

I den svenska bolagsstyrningsmodellen arbetar revisorn i allmänhet relativt nära styrelsen. De regleringsförändringar som EU föreslår pekar mot en bolagsstyrningsmodell som skiljer sig markant från den svenska. Revisorns roll kan i denna modell gå i två riktningar: antingen åt en ren tjänstemannafunktion med fokus på regelefterlevnad eller åt ett utvidgat tjänsteutbud där revisionsbyråerna tillmötesgår den ökande efterfrågan på granskning av icke-finansiell information, exempelvis hållbarhetsredovisningar, som bland annat drivs på av EU.

Revisorernas rapportering behöver förändras

Hur utformas en rapportering som är till gagn för både insiders och outsiders? Genom revisionsberättelsen får aktieägarna ett underlag för att bedöma företagets finansiella resultat och ställning. Revisionsberättelsens utformning har utvecklats i flera steg, men trots detta har kritiken mot rapporteringen bestått. Den handlar dels om att förväntningarna om vad revisorerna ska göra inte stämmer överens med vad de faktiskt levererar, dels om att revisorerna inte informerar mer öppet om vad de funnit i sin granskning. I kapitlet väcks frågan om huruvida delar av revisorns rapportering till ledning och styrelse, så kallade *management letters*, skulle kunna komma även outsiders till godo. Det kan tyckas rimligt att alla ägare – såväl insiders som outsiders – får tillgång till sådan information.

Revisorerna har själva reagerat på kritiken; det internationella självregleringsorganet IAASB har lagt fram ett nytt förslag till revisionsbe-

rättelse som möjliggör en utvidgad och mindre standardiserad rapportering, där ett urval av de observationer som lämnats till styrelsen ska ingå.

Utmaningen för revisorerna blir att hantera dels relationen med klienten, dels professionella frågor om tystnadsplikt och krav på att inte skada företaget. Givet att förslaget går igenom framstår det som en särskild utmaning att tillämpa den nya revisionsberättelsen i den svenska miljön på ett sätt som tillför meningsfull information till outsiders, samtidigt som den svenska bolagsstyrningsmodellens fördelar beaktas.

Revisorerna och redovisningen

Revisorns granskningsarbete är på ett grundläggande sätt beroende av vilka redovisningsstandarder som gäller. Principbaserade redovisningsstandarder, som IFRS, innebär att fler poster än tidigare i den finansiella redovisningen påverkas av företagsledningens bedömningar. Sådana poster är svåra att revidera. Det ställer stora krav på att revisorn själv är principorienterad och beredd på att hantera de ökade riskerna som kan uppstå vid en granskning i efterhand. En fara med principbaserad redovisning är att företagen i sin rapportering gör tolkningar som visserligen inte i formell mening strider mot standarden, men som inte ligger i linje med den underliggande principen.

En annan risk är att det skapas ett tryck i riktning mot att successivt addera detaljerade anvisningar som i praktiken innebär att tillämpningen av standarderna blir mer regelbaserad, vilket gör det svårare både för företag och revisorer att vara principorienterade. Det är en utveckling som vi ser i dag. Redovisningsstandardernas tolkningsutrymme och användningen av väsentlighetsprincipen kan också användas som argument från revisorernas sida till stöd för klienternas redovisning. En önskvärd åtgärd för att balansera denna utveckling vore att utveckla en mer oberoende och förstärkt redovisningstillsyn.

Revisorsrelationer – om bolagsstyrning och styrning av bolag

Hur ser relationerna mellan revisor, bolagsstämma, styrelse och ledning ut i praktiken i svenska bolag? Två aktuella intervjustudier med 40 styrelsemedlemmar och tio påskrivande bolagsrevisorer i Sverige pekar

bland annat på att införandet av revisionsutskott inneburit förändringar i relationerna mellan de olika bolagsorganen. Generellt sett framstår svenska styrelsernas intresse för redovisnings- och revisionsfrågor som relativt svalt. Revisionsutskottet har dock förbättrat möjligheten för revisorerna att få sina frågor belysta. I takt med att revisionsutskottets position stärkts har revisorns relation till vd förändrats. Tidigare var valet av revisor ofta delegerat till vd och ekonomichef. Numera har revisionsutskottet både en officiell och faktisk roll i valet av revisor. En risk med att organisera diskussionen om revisionsfrågorna i ett utskott är att de försvinner från den samlade styrelsens agenda. En annan risk med att utskottet i praktiken blir beställare, stöd, användare och partner för revisorn är att utskottet självt inte blir granskat.

* * *

Avslutningsvis uppmanar författarna revisorskåren att återta initiativet och driva innovationerna inom det professionella utövandet. Den centrala utmaningen är att konkurrera med innovationer som avser revisionskvaliteten. Det är nödvändigt för att långsiktigt bidra med klientnytta, för att upprätthålla professionens status och attraktionskraft och sist men inte minst för att revisionen ska kunna stärka det förtroende som är en förutsättning för att ett lands välfärd ska utvecklas.